

Om nya och gamla kunskaper

Vi har två klassiska beteendevetenskapliga grenar som berör djurs beteende, behaviorismen och etologin. Behaviorismen grundades i början av 1900 talet i USA och kom framför allt att intressera sig för inläring. J. B Watson, Ivan Pavlov och senare B. F Skinner är förgrundsfigurer inom den tidiga behaviorismen. Ivan Pavlov tilldelades 1904 Nobelpriset i fysiologi eller medicin för sina studier runt betingade reflexer.

Behavioristerna menade att alla beteenden var inlärd och förnekade betydelsen av motivation och känslor eftersom dessa inte kunde kontrolleras under försöksliknande former. Man förordade samtidigt att göra inläringsexperiment i laboratoriemiljö, där de yttre förhållandena kunde kontrolleras. De flesta försök gjordes på råttor och möss och belöning utgjordes oftast i form av mat. När bestraffningar användes kom dessa ofta i form av elstötar vars styrka var lätta att kontrollera i laboratoriemiljön.

Etologi är en gren inom biologin och har sitt ursprung i Europa. Etologins egentliga genombrott kom 1973 efter att Konrad Lorenz, Niko Tinbergen och Karl von Frisch tilldelats nobelpriset i fysiologi eller medicin. Etologerna menade att beteenden delvis är medfödda och att djurs beteendepertoar ska ses som anpassningar till en livssituation. För att förstå djurs beteende måste man därför studera dem i deras naturliga livsmiljö och inte som bland behavioristerna, i laboratoriemiljö.

Behaviorismens bidrag med kunskap om associativ inläring (klassisk betingning, instrumentell betingning) med en klar och tydlig definition av olika begrepp. Men behaviorismen har också bidragit till en rigid syn på fenomenet inläring. **Alla som ägnat sig åt hunddressyr vet att hundens motivation har stor inverkan på inläringen.** Associationer bildas alltid snabbare när hunden är riktigt motiverad. Men vi vet också att det finns ett samband mellan vad som motiverar hunden och hur den ska belönas. Vi vet också att hundens emotionella tillstånd påverkar inläringen. Är hunden rädd kan detta helt blockera själva inläringen samtidigt som ett aggressivt påslag kan öka intensiteten i ett beteende.

Modern hunddressyr

De som i dag säger sig använda moderna metoder säger sig använda metoder som bygger på den senaste tidens vetenskap och refererar samtidigt till behaviorismen, det vill säga forskningsresultat som är mer än hundra år gamla. Men man bortser samtidigt från delar av behaviorismen resultat, att positiv bestraffning kan vara ett effektivt hjälpmedel vid beteendemodifiering.

Sen har man inte tagit till sig av senare tiders forskning, om motivationens betydelse för inläringen och sambandet mellan motivation och belöning, utan belönar slentrianmässigt alla delar med hjälp av mat. Företrädarna för den moderna skolan har också förbisett att dressyr sker i ett socialt sammanhang.

Inläring i ett socialt sammanhang

Den innebörders sociala relationen mellan djur i en grupp, påverkar alltid inläringen. Vissa individer, kanske äldre eller ranghöga, har som regel större inverkan på gruppens medlemmar än yngre eller ranglägre. För hundens vidkommande innebär det att den påverkas av familjens eventuellt övriga hundar och av familjens tvåbenta medlemmar. Inläring kopplad till individer i en grupp brukar kallas **social inläring**.

Den kanske enklaste formen av social inläring kallas för *smittsamt beteende*, att ett beteende omedvetet kopieras av en annan individ. Springer en i gruppen av hundar efter en sädesärla på gräsmattan springer de övriga i gruppen efter, även om de inte har sett sädesärlan. Förföljandet i gruppen smittar helt enkelt av sig. Om en i sammanträdesgruppen gäspar är det nästan alltid fler av mötesdeltagarna som gör det. Står vi och väntar på grön gubbe vid övergångsstället och en av de väntande börjar gå över gatan innan det blivit grönt, följer övriga väntande fotgängare ofta efter. **Beteenden smittar**. Vårt sätt att röra oss, hastigt livligt eller lugnt och sävligt smittar av sig på hunden, något man kan tänka på om man vill liva upp en den sega lite tröga hunden eller om man vill dämpa den livliga lite spattiga hunden. Sådan herre, sådan hund.

Hos hundar har man även visat att man kan lära in ett kommando; "gör som jag" och sen lära hunden att kopiera just det man själv gör, till exempel lägga sig på rygg eller kliva upp på en pall. Detta påminner om det vi i andra sammanhang brukar kalla för **härkning**, att medvetet studera hur en annan individ gör och sedan kopiera samma beteende. Någon större praktisk användning av detta i dressyrsammanhang har jag dock svårt att se och jag föredrar att lära hundarna saker på annat sätt än genom att själv visa!

Ett generellt fenomen vid all social inläring är att den påverkas av relationen mellan de inblandade parterna. Vad jag säger eller gör har helt enkelt större effekt på hunden om den ser mig som viktig och betydelsefull, om den ser mig som ledare, än om den inte gör det. **Hur stor effekt ett kommando har på hunden eller hur mycket förarens kroppsspråk smittar av sig på hunden är till stor del avhängigt förarens ledarskap**. Konkret betyder detta att färdigheter i ett dressyrmoment, som påverkat relationen till hunden, även påverkar hur den uppträder i andra moment.

När vi talar om lydnadsdressyr ska vi därför inte bara se det som momentträning. Träningen i de enskilda momenten förändrar relationen mellan förare och hund och det påverkar hur hunden reagerar i nya situationer, vilket är ett av huvudmålen med lydnadsdressyr. Syftet är att få en ovillkorlig kontroll och förbättra kontakten mellan hund och förare. Detta var tidigare generationer hundmänniskor medvetna om. Det är därför som lydnaden är en obligatorisk del i alla bruksgrenar. **Man insåg helt enkelt att en god lydnad var nödvändig för att man skulle kunna genomföra specialdressyren på ett effektivt sätt.**